

УДК 657

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ДОДАТКОВИЙ КАПІТАЛ»

АНАСТАСІЯ КУВШИНОВА,

студент 3-го курсу, 2-га група,
спеціальність «Облік і аудит»,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,

КОСТЯНТИН БЕЗВЕРХИЙ,

канд. екон. наук, докторант кафедри обліку
і оподаткування, ДВНЗ «Київський
національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Зроблено огляд і систематизацію визначень поняття «додатковий капітал», наданих різними авторами за період з 2000 по 2016 рік. Проаналізовано динаміку публікаційної активності авторів з визначення поняття «додатковий капітал» протягом цього періоду. Згідно з розрахунками найвища публікаційна активність з визначення поняття «додатковий капітал» спостерігалась у 2000 році. Узагальнено та проаналізовано підходи до трактування поняття «додатковий капітал». Запропоновано авторське бачення визначення економічної сутності поняття «додатковий капітал».

Ключові слова: додатковий капітал, сутність, поняття, підходи, динаміка, визначення.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Важливою складовою власного капіталу та самостійним об'єктом бухгалтерського обліку є додатковий капітал, інформація про який розкривається окремим показником у фінансовій звітності. Додатковий капітал формується, з одного боку, на етапі створення підприємства та наступних внесків засновників понад величину зареєстрованого статутного капіталу, а з іншого – накопичується у результаті здійснення фінансово-господарської діяльності емітента корпоративних прав. Розуміння сутності поняття «додатковий капітал» є однією з головних передумов формування відповідних напрямків його обліку, аналізу та контролю, а також можливості здійснення своєчасного управлінського впливу на окремі його складові заради підвищення ефективності діяльності підприємств. Саме тому для прийняття правильного управлінського рішення великого значення набуває питання щодо розкриття сутності додаткового капіталу з урахуванням всіх тенденцій його розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ. МЕТА СТАТТІ

Питання визначення економічної сутності додаткового капіталу в різний час розглядалися дослідниками в таких ракурсах:

а) як дооцінка необоротних активів (Білуха М.Т., Воськало Н.М., Свідерський Є.І., Соколов Я.В.) [2, с.690; 6, с.128; 16, с.305; 17, с.496].

б) як емісійний дохід (Бутинець Ю.Ф., Грабова Н.М., Кобилянська О.І., Орлова В.М.) [3, с.36; 7, с.266; 14, с.473; 20, с.62].

в) як частка власного капіталу (Бондар М.І., Величко О.Г., Воробйов Ю.М., Добровський В.М.) [12, с.250; 4, с.768; 5, с.78; 10, с.15].

г) як сума додаткових внесків засновниками (Ареф'єва О.В., Дерій В.А., Дмитренко А.І., Завгородній В.П., Кадацька А.М., Лук'яненко І.І., Сопко В.В., Сопко Вал.В.). [1, с.2; 8, с.76; 9, с.78; 11, с.245; 13, с.45; 15, с.316; 20, с.209; 18, с. 312].

Метою наукового дослідження є визначення економічної сутності й узагальнення підходів відносно тлумачення поняття «додатковий капітал» у контексті підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначення поняття «додатковий капітал» в літературних джерелах наведено в табл. 1.

Таблиця 1

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДОДАТКОВИЙ КАПІТАЛ» У ПРАЦЯХ АВТОРІВ

№	Автор	Визначення
1	Ареф'єва О.В. [1, с. 2]	Сума, додатково внесена засновками, але незареєстрована в державному реєстрі
2	Білуха М.Т. [2, с. 690]	Капітал, який формується в результаті дооцінки необоротних активів
3	Бондар М.І. [12, с. 250]	Кошти, які виникли в процесі розподілу між собою учасниками акціонерного товариства нерозподіленого прибутку підприємства
4	Бутинець Ю.Ф. [3, с. 36]	Сума перевищення вартості продажу акцій над номінальною вартістю (емісійний дохід)
5	Величко О.Г. [4, с. 768]	Складова власного капіталу в його справжньому капіталу і, отже, частки власного капіталу в сукупних пасивах
6	Воробйов Ю.М. [5, с. 78]	Величина складової частини власного капіталу, утвореного за рахунок: емісійного доходу; приросту вартості необоротних активів у результаті їх переоцінки; курсових різниць, що утворилися при внесенні засновниками своїх вкладів до статутного капіталу організації
7	Воськало Н.М. [6, с. 128]	Безкоштовно отримані необоротні активи, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал, накопичені курсові різниці, які відповідно за національними положеннями (стандартами) відображаються у складі власного капіталу
8	Грабова Н.М. [7, с. 266]	Сума, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість
9	Дерій В.А. [8, с. 76]	Вартість майна, внесеного засновниками (акціонерами) понад зареєстровану величину статутного капіталу
10	Дмитренко А.І. [9, с. 78]	Вартість майна внесеного засновниками понад зареєстровану частину статутного капіталу
11	Добровський В.М. [10, с. 15]	Частина капіталу підприємства, не пов'язаного з внесками учасників і приростом капіталу за рахунок прибутку, накопиченої за весь час діяльності організації
12	Завгородній В.П. [11, с. 245]	Резерви капіталу підприємства, які можуть бути використаними без прямих фінансових втрат власниками
13	Кадацька А.М. [13, с. 45]	Додатково вкладений капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток
14	Кобилянська О.І. [14, с. 473]	Сума, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість від первинної емісії
15	Лук'яненко І.І. [15, с. 316]	Капітал, внесений засновниками понад суму статутного капіталу, а також капітал, накопичений внаслідок здійснення операцій щодо дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів, одержання необоротних активів на безоплатній основі та інших видів додаткового капіталу
16	Орлова В.М. [20, с. 62]	Приріст вартості майна з переоцінки, емісійного доходу, безвідплатно отриманої цінності
17	Свідерський Є.І. [16, с. 305]	Капітал, вкладений учасниками підприємства або одержаний у процесі господарської діяльності підприємства внаслідок дооцінки активів, безоплатного одержання необоротних активів, іншого додаткового капіталу
18	Соколов Я.В. [17, с. 496].	Сума дооцінки необоротних активів або бюджетні асигнування, які спрямовані на поповнення оборотних активів
19	Сопко Вал.В. [18, с. 312]	Незареєстрований капітал (додатково вкладений, резервний капітал, нерозподілений прибуток тощо)
20	Сопко В.В. [19, с. 209]	Сума внесків засновників понад зареєстровану частину

АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕНЬ ПОНЯТТЯ ДОДАТКОВОГО КАПІТАЛУ

В табл. 2 відображено річну динаміку публікаційної активності дослідженої вибірки авторів з визначення економічної сутності поняття «додатковий капітал» з 2000 по 2016 рік.

Таблиця 2

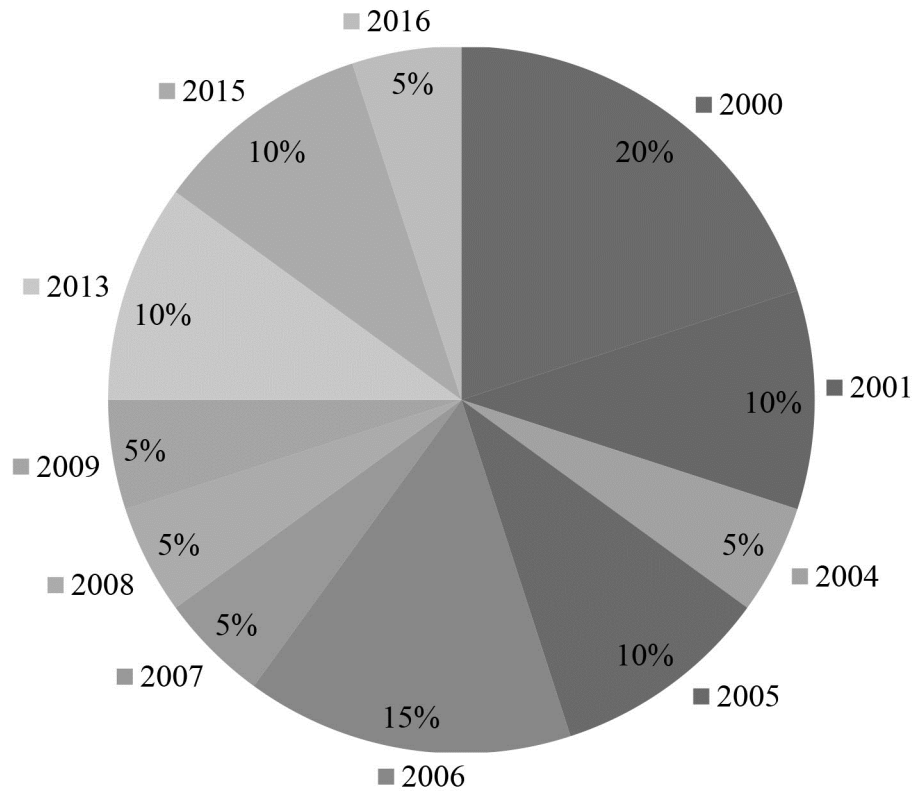
МАТРИЦЯ ВИЗНАЧЕНЬ ПОНЯТТЯ «ДОДАТКОВИЙ КАПІТАЛ» У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ЗА 2000 – 2016 РР.

№ з/п	Автор	Роки										
		2000	2001	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2013	2015	2016
1	Ареф'єва О.В. [1, с. 2]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
2	Білуха М.Т. [2, с. 690]	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Бондар М.І. [12, с. 250]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
4	Бутинець Ю.Ф. [3, с. 36]	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Величко О.Г. [4, с. 768]	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Воробйов Ю.М. [5, с. 78]	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Воськало Н.М. [6, с.128]	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
8	Грабова Н.М. [7, с. 266]	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
9	Дерій В.А. [8, с. 76]	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	Дмитренко А.І. [9, с. 78]	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
11	Добровський В.М. [10, с. 15]	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
12	Завгородній В.П. [11, с. 245]	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
13	Кадацька А.М. [13, с. 45]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
14	Кобилянська О.І. [14, с. 473]	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
15	Лук'яненко І.І. [15, с. 316]	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
16	Орлова В.М. [20, с. 62]	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
17	Свідерський Є.І. [16, с. 305]	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
18	Соколов Я.В. [17, с. 496].	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19	Сопко Вал.В. [18, с. 312]	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
20	Сопко В.В. [19, с. 209]	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Σ	Всього:	4	2	1	2	3	1	1	1	2	2	1

Як видно з табл. 2 визначення терміну «додатковий капітал» надається одне у 2016 р., а з 2004 р. та 2009 р. спостерігається інтенсивність дослідження визначень поняття «додатковий капітал», що пропонують дослідники. У 2013 р. та 2015 р. вчені пропонують два визначення

поняття «додатковий капітал». Так, найбільше авторів, що пропонують визначення поняття «додатковий капітал» було у 2000 р.

Розподіл кількості визначень поняття «додатковий капітал», запропонованих з 2000 по 2016 рік, наведено на рис. 1.

Рис. 1. Розподіл кількості визначень поняття «додатковий капітал», запропонованих з 2000 по 2016 рік, за роками

У 2000 р. (рис. 1) частка визначень поняття «додатковий капітал» складала 20% від сукупної їх кількості у дослідженій нами вибірці, що є найбільшим показником за період з 2000 по

2016 рік.

Групування підходів різних авторів до визначення поняття «додатковий капітал» наведено в табл. 3.

Таблиця 3

ГРУПУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДОДАТКОВИЙ КАПІТАЛ» У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ

№	Автори	Підходи до визначення поняття «додатковий капітал»	Кількість джерел	Частка джерел, %
1	Ареф'єва О.В., Дерій В.А., Дмитренко А.І., Завгородній В.П., Кадацька А.М., Лук'яненко І.І., Сопко В.В., Сопко Вал.В.	Сума додаткових внесків засновниками	8	40
2	Бондар М.І., Величко О.Г., Воробйов Ю.М., Добровський В.М.	Частка власного капіталу	4	20
3	Бутинець Ю.Ф., Грабова Н.М., Кобилянська О.І., Орлова В.М.	Емісійний дохід	4	20
4	Білуха М.Т., Воськало Н.М., Свідерський Є.І., Соколов Я.В.	Дооцінка необоротних активів	4	20
Разом			20	100

Розподіл досліджених літературних джерел відповідно до підходів до визначення поняття «додатковий капітал» наведено на рис. 2.

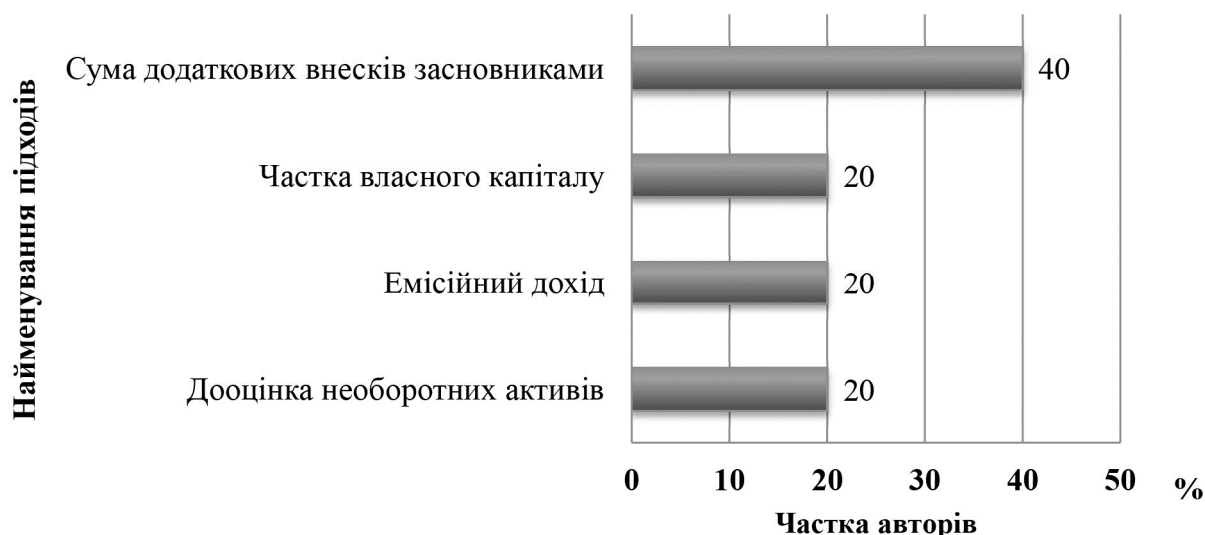

Рис. 2. Розподіл підходів до визначення поняття «додатковий капітал» у наукових працях

Відповідно до узагальнених даних (табл. 3), найбільш поширеною у вибірці є інтерпретація додаткового капіталу як суми додаткових внесків засновниками підприємства. Таке визначення надають 40 % авторів (Ареф'єва О.В., Дерій В.А., Дмитренко А.І., Завгородній В.П., Кадацька А.М., Лук'яненко І.І., Сопко В.В., Сопко Вал.В.).

Згідно з даними табл. 3, поширеною є інтерпретація економічної сутності додаткового капіталу як дооцінка необоротних активів. Та-

кі визначення надають 20 % авторів (Білуха М.Т., Воськало Н.М., Свідерський Є.І., Соколов Я.В.).

Бутинець Ю.Ф., Грабова Н.М., Кобилянська О.І., Орлова В.М. вважають «додатковий капітал» як емісійний дохід. Дане визначення становить 20% усього дослідження поняття.

Також поняття «додатковий капітал» 20% дослідників розглядають як частку власного капіталу (Бондар М.І., Величко О.Г., Воробйов Ю.М., Добровський В.М.).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розглянувши і узагальнивши підходи різних авторів, можна запропонувати таке визначення економічної сутності додаткового капіталу – це частина власного капіталу підприємства, яка внесена учасниками більше за суму статутного капіталу, також включає капітал, який акумульований в процесі виконання господарських операцій щодо дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів, отримання безкоштовно необоротних активів підприємства та інших видів додаткового капіталу (наприклад, капітал у сумі вартості необоротних активів, що отримані за угодою оренди цілісних майнових комплексів). порушені в статті питання не є вичерпними й потребують доповнень, змін, уточнень та конкретизації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Ареф'єва О.В.*, Мягких І.М., Росумака Т.Г. – 2016. – № 6. – С. 2 – 9.
Власний капітал підприємства та проблеми його формування // Інвестиційно-інноваційна діяльність.
2. *Білуха М.Т.* Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К., 2000. – 690 с.

3. **Бутинець Ю.Ф.** Облік власного капіталу за національними стандартами / Ю.Ф. Бутинець // Вісник ЖІТІ. – 2000. – № 11. – С. 36 – 42.
4. **Величко О. Г.,** Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні. – Д.: ТОВ «Баланс-Клуб», 2000. – 768 с.
5. **Воробйов Ю.М.** Особливості формування фінансового капіталу підприємств // Фінанси України. – № 2. – 2001. – С. 77 – 85.
6. **Воськало Н.М.** Документування операцій з обліку власного капіталу / Н.М. Воськало // Науковий вісник НТЛУ України: Збірник науково-технічних праць. – 2009. – Вип. 19.11. – С. 126 – 134.
7. **Грабова, Н.М.** Теорія бухгалтерського обліку [Текст]. – К.: А.С.К., 2005. – 266 с.
8. **Дерій В.А.,** Кізіма А.Я. Аудит: Курс лекцій / Тернопільська академія народного господарства. – Т.: ТАНГ, 2001. – 76 с.
9. **Дмитренко А.І.** Економіка підприємства: навч. посіб. / А.І. Дмитренко, О.В. Криворучкіна. – К.: КНЕУ, 2013. – 240 с.
10. **Добровський В.М.** Звітність підприємств: навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури. – 2006. – 195 с.
11. **Завгородній В.П.** Організація бухгалтерського обліку / В.П. Завгородній, В.М. Савченко. – К.: Центр навчальної літератури. – 2005. – 245 с.
12. **Звітність** підприємства: [підручник] / М.І. Бондар, Ю.А. Верига, М.М. Орищенко та ін. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 570 с.
13. **Кадацька А.М.** Сутність власного капіталу підприємства // Вісник Сумського національного аграрного університету. – №4. – 2015. – С.153 – 156.
14. **Кобилянська О. І.** Фінансовий облік: Навч. посіб. – К.: Знання, 2004. – 473 с.
15. **Лук'яненко І.І.** Економічна сутність та значення капіталу в господарській діяльності підприємства / І.І. Лук'яненко // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. – Серія: Економічні науки. – 2013. – №4. – С. 315 – 325.
16. **Свідерський Є.І.** Облік діяльності суб'єктів малого підприємництва: навч.посібник. – К.: КНЕУ, 2008. – 305 с.
17. **Соколов Я.В.** Основы теории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 496 с.
18. **Сопко Вал.В.** Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів): Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
19. **Сопко В.В.** Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч.посібник. – К.: КНЕУ, 2006. – 209 с.
20. **Фінансовий** менеджмент: Навч. посіб. для дистанційного навчання / За наук. ред. В.М. Орлова. – Одеса, 2007. – 62 с.

Сделан обзор и систематизацию определений понятия «дополнительный капитал», предоставленных различными авторами за период с 2000 по 2016 год. Проанализирована динамика публикационной активности авторов по определению понятия «дополнительный капитал» в течение этого периода. Согласно расчетам самая высокая публикационная активность по определению понятия «дополнительный капитал» наблюдалась в 2000 году. Обобщены и проанализированы подходы к трактовке понятия «дополнительный капитал». Предложено авторское видение определения экономической сущности понятия «дополнительный капитал».

Ключевые слова: *дополнительный капитал, сущность, понятие, подходы, динамика, определение.*

The review and systematization of definitions of the concept of «additional capital», provided by various authors for the period from 2000 to 2016, is made. The dynamics of publishing activity of authors on definition of «additional capital» during this period is analyzed. According to calculations, the highest publishing activity in the definition of «additional capital» was observed in 2000. The approaches to the interpretation of the concept of «additional capital» are generalized and analyzed. The author's vision of the definition of the economic essence of the concept of «additional capital» is proposed.

Keywords: *additional capital, essence, concept, approaches, dynamics, definition.*